

**Aurea Rosa id est preclarissiam[!] expositio sup[er]
euangelia totius anni: de Tempore [et] de Sanctis. tam
s[ecundu]m ordine[m] Predicato[rum] q[uam]
s[ecundu]m Curia[m]**

Mazzolini, Silvestro

[Augsburg], 31. Okt. 1510

VD16 M 1750

De dignitate sensus litteral[is]. Capitulu[m]. viij.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70429)

nicis tam veteris q̄ noui testamētī: q̄ so-
lū hunc habēt sensum: vt sunt duo p̄cepta
charitatis in quibz tota lex p̄ndet et p̄p̄he
vt d̄: **Matth. xxij.** **Et** em̄ in illis duobz
p̄ceptis .i. **Diliges dñm deū tuū ex toto**
cor. tuo. et primū tuū sicut teip̄m: multa
p̄tineant expositiōe digna: tā de obiecto
charitatis: q̄ de actu et ordine eius: oia tñ
illa ad sensum p̄tinet litteralē. Non em̄ p̄
hanc rem primus vel diliges: alie itez si
gurant. Et idēz est cōiter de alijs p̄ceptis
decalogi. In euāgelio etiā m̄tra tradunt
hoc solo sensu exponibilia: quē admodūz
sunt tradita p̄ modū p̄cepti: vt **Joā. xxiij.**
Credetis in deū: et in me credite. Vel p̄ mo-
dū p̄sily: vt **Matth. xix.** **Si vis p̄fectus**
esse: vade et vende oia q̄ habes et da pau-
peribz. Sicut cū **Luce. viij.** ch̄s interpretat̄
tur parabolam suā dicens: semen est verbū
dei. manifestū est q̄ illa p̄ba interpretatiua
nō est necesse h̄r̄ alios sensus sp̄uales cū
ip̄amet̄ interpretatio sit expositiua p̄cedē-
tis p̄bole. **Luz** his tñ stat q̄ illa p̄bola
forte multos habeat sensus s̄ales: s̄m q̄
semen p̄t significare multa. Idē etiā est
de epl̄s beati Pauli vbiqz vel quasi: qz. s̄.
vnicū habēt sensum. Sic q̄ p̄z n̄sto ad q̄
s̄cludit hoc dubiū et dicit: **Sacra septu-**
ra q̄qz exponenda est istis q̄tuor sensibz
q̄qz tribz: q̄qz duobz: q̄qz vno tñ. Vñ
ea q̄ s̄m litteralē sensum ad facta veteris
testamētī spectant: possent q̄tuor sensibz
exponi. Sicut ea q̄ ad litterā de ch̄s cap̄i-
te dicunt: possent exponi s̄raliter de ch̄s
gestis: et allegorice referēdo ea ad ei⁹ cor-
pus mysticū: et moralit̄ referēdo ea ad mo-
res nostrorū s̄m eū reglari dñt: et anago-
gice inq̄ntū in ip̄o ch̄s est nobis iter glo-
rie demonstratū. Illa autē q̄ s̄raliter de ec-
clesia dicunt: possunt exponi moralit̄ et ana-
gogice: nō autē allegorice: nisi forte s̄m q̄ ge-
sta p̄mitiue ecclie exponunt de futuro sta-
tu ecclie p̄sentis. Que s̄o s̄m s̄ram dicun-
tur: moralit̄ nō p̄sueuerunt exponi: nisi
anagogice. Et illa que s̄m sensum littera-
lem p̄tinent ad statū glie. nullo alio sensu
p̄sueuerūt exponi. **Hec** s̄ctus **Thomas:**
ex quibz multa patet ad p̄positū. Et vltē-
rius etiā patet quō omnia que in media

te p̄ voces tradunt ad sensum litteralem
p̄tinent siue ad mores: siue ad fidē: siue
ad sp̄em p̄tineant.

De dignitate sensus litteral̄
Capitulū. viij.

Veritur autem

q̄ cū m̄tri sint eiusdē littere
sensus: vtz s̄ralis sit iter
omnes p̄stantior: Argui-
tur em̄ q̄ non. **Primo** sic.

Primo sic. Nam sensus q̄ occidit non est dignior vi-
uificante. s̄z sensus litteralis occidit cū sit
fundatus in s̄ra q̄ occidit. ij. **Loy. iij.** sp̄u-
lis autē viuificat: qz fundat sup̄ sp̄uali signi-
ficatione. Unde ibi subdit: **Sp̄s** autē vi-
uificat. **Secdo** ille sensus est dignior per
quē habemus doctrinā digniorē: vt de se
patet. sed sensus spiritualis est h̄mōt. **Nā**
p̄ sensum litteralē habemus gesta. p̄ alle-
goricū autē habemus ea que p̄tinent ad fi-
dem: p̄ anagogicū sperāda que ad sp̄ez:
et p̄ moralem agenda q̄ ad charitatē simi-
liter p̄tinet. **Tercio** finis nobilior est his
q̄ sunt ad finē. sed sp̄ualis sensus finis est
litteralis qui est fundamentū spiritualis
Quarto ille sensus in quo aliqua falsitas
reperit nō est dignior eo qui oino est sine
falsitate. sed in sensu litteralē aliq̄ inuenit
falsitas: puta q̄ deus localit̄ moueat de-
scēdēdo ad vidēdu turrimz. **Ben. xj.** nō
autē in sp̄rituali. **Quinto** illa que sunt ite-
riora: sunt digniora tam in spiritualibz q̄
in temporalibz. In cap̄alibz em̄ interiora
sunt in quibus p̄ncipaliter p̄sistit anima
lium vita: vt cor. Et similiter in sp̄ritua-
libz interiora sunt digniora. vt patz de ar-
ca federis domini. **Exod. xl.** vbi dicit: q̄
ip̄a fuit in sancta sanctoz: alia autē magis
vel minus appropinq̄bant s̄m ordinē san-
ctitat̄. Similiter in sacramētis ecclie in-
uisibilis gratia que interiorius datur: digni-
or est visibili forma que est q̄d exteriorius.
Sensus autē litteralis d̄ esse scriptus ex-
tra libz: et sp̄ritualis intrus: vt patz Apo-
calip̄. v. vbi dicit: **Vidi** libz scriptū in
tus et fortis: s̄m expositores. **Sexto:** **Hu-**
mana noticiā cōmuniter p̄cedit a minus

De sensibus scripturarum

perfectus ad perfectiora. in studio autem scripturae incipitur a sensu literali. Septimus: Ille sensus est dignior qui supplet defectum alteri, sed talis est spiritualis aliquando respectu literalis. Nam dicit Gregorius in mora. Cum ordo historie deficiat sese nobis intellectus mysticus quasi apertis ianuis ostendit: ac patenter clamat: Quia rationem littere defecisse cognoscitis: restat ut ad spirituale sensum sine dubitatione redeatis. In contrarium arguitur: quia propter quod unumquodque et illud magis est: primo posterius. Sed sensus spiritualis non est honorabilis nisi ratione alicuius literalis cui concordat. Nam si nulli literali concordat: reprobat ut ex dictis patet. Igitur literalis interrogans est dignissimus. Respondens: Ista quaestione bene disputat dominus Paulus burges. in additionibus suis ad Nicolaum de lyra super Genesim bene etiam determinat. Ex eius ergo doctrina sciendum est: quod sacra doctrina una existens speculativa est et practica. Quoniam ergo de ea ut est speculativa: dico quod sensus literalis et spiritualis possunt dupliciter comparari. Uno modo universaliter respectu totius scripture in communi. Alio modo particulariter: secundum particularia loca scripture. Si comparat primo modo: sic uno modo preeminet sensus literalis: et alio modo spiritualis et literalis sunt equalis dignitatis. Nam sicut dicit Aristoteles. j. de anima: una scientia loquendo de speculativa est dignior alia: vel ratione materie de qua tractat vel ratione sue certitudinis. Unde dicit philosophus in ij. de animalibus: quod minimum quod potest haberi de cognitione rerum altissimam: desiderabilius est quam certissima cognitio que habetur de minimis rebus: puta quod duo et tria sunt quinque. Itaque si unumquodque saltem isti sensus comparentur: sunt equalis quantum ad dignitatem materie de qua agitur. De eodem enim agitur secundum utrumque sensum: scilicet de deo et de creaturis secundum quod in deum referuntur. Quantum hoc ad certitudinem: sic dignior est literalis. quia ab eius certitudine dependet aliorum sensuum certitudo. Unde dicit Augustinus de doctrina christiana. Nihil est quod occulte in alio quo loco sacre scripture traditur: quod non alibi manifeste exponatur. Unde et secundum sanctum Thome, ubi dicitur. Spiritualis expositio scripturae

ab aliqua literali debet habere fulcrum. Si vero comparentur particulariter: sic clarum et apertum est quod plerumque spiritualis litteralem: dignitate vincit materie subiecte: sicut cum legitur de abraam Genesim. xxj. quod duos filios habuit: quod ut videtur est supra: exponitur ab Apostolo Gal. iij. allegorice de duobus testamentis. Patet enim quod sensus allegoricus ibi dignior est historiali. Si vero loquamur de sacra scriptura secundum quod comprehendit sub se practicam scientiam: sic etiam illi sensus possunt comparari universaliter et particulariter. etiam quidem universaliter sicut comparatio: eiusdem dignitatis sunt uterque. Illa enim scientia practica vel etiam ars dignior est que ad ulteriorem finem ordinatur. sic civilis dignior est militari. j. ethicorum quod prima habeat pro fine bonum civitatis: secundum quod bona hominum exercit. Constat autem quod siquidem totius sacre doctrine ut est practica est unum et idem secundum utrumque sensum: eternitas et felicitas. Si autem comparentur secundum modum: sic dico quod in quibusdam locis sensus spiritualis est dignior tanquam propinquior ultimo fini: ut patet in multis preceptis ceremonialibus sicut cum dicit Deus. xxj. Non ligabis os bobum terentium in area fruges tuas. Quod exponitur ab apostolo 1 Cor. ix. spiritualiter de predicatore: qui ostendit quod sensus literalis modice sit utilitatis in hoc passu: dicitur. Nunquid de bobus cura est deo: quasi diceret: Non habet deus talem curam de bobum ut propter eos daret legem homini qui est boue dignior. Sed sicut subiungit apostolus propter nos utrumque dicit. Sunt tamen multe alie considerationes: secundum quas sensus literalis preeminet spiritualibus: quarum una est ex parte extensionis: quia scilicet quilibet particula scripture habet sensum litteralem: non autem spiritalem: ut patet ex dictis. Alia vero est ex parte universalitatis seu communitatis. Nam sensus literalis est communior: quia omnis percipiens spirituales percipit necessitate litteralem: sed non e converso. Unde nullus est adeo rudis quoniam ex literali sensu fructum possit reportare. Iuxta illud Augustini de sententia per se. Doctrina inquit applica est rationalibus atque vitalis ut per capacitatem ventium neminem sui relinquit exortem: sive enim sint parvi sive

magni: habent in eaynde alant z vnde sa-
 rient. Hec ille. Ad argumenta aut facta
 Respondetur. Et ad Primū quidē dico
 q̄ apls nō intelligit p̄ istam sensum littera-
 lem: neq̄ p̄ sp̄m sensum sp̄ialem: sed p̄ lit-
 teram intelligit legem moysi: que data fu-
 it in litteris scriptis in tabulis decalogi:
 z libris moysi. Dicit aut̄ hec lex occidere
 occasionaliter inquantū faciebat peccati no-
 ticiam: ex qua noticia occasionaliter auge-
 bat peccatū ex malicia humana. Atimur
 em̄ in veteri semp: nō aut̄ dabat gr̄am. q̄a
 sacramēta veteris legis nō cōferebāt gra-
 tiam. Secō dicitur q̄ littera occidit. Per
 sp̄m aut̄ intelligit legem nouam datam i
 sp̄i sancto in forma ignis: z inuisibiliter in
 cordib; hominū: iuxta p̄phetam Hiere.
 xxxij. Dabo inquit legem meā in visceri-
 bus eorū: z in cordib; eorū scribā eaz. Hec
 lex dicit viuificare. quia est lex gratie sanā-
 tis vulnera peccatorū. Sacramēta em̄ no-
 ue legis sunt causa gratie. Ad secūm aut̄
 dico: q̄ in argumēto assumit vnū falsum
 scz q̄ per sensum l̄ralem nō tradant nobis
 credenda: z speranda: z agenda. sed soluz
 gesta. imo dico q̄ p̄ illuz tradunt gesta: vt
 patet de se. Et similiter gerenda seu faciē-
 da. vt patz de duob; p̄ceptis charitatis.
 Et similiter sperāda. vt Apoc. ij. vbi dicit:
 Esto fidelis vsq; ad mortē: z dabo tibi co-
 ronam vite. Et sicut credenda. vt Deute-
 ro. vj. Audi israel: deus tuus deus vn̄ ē.
 Et similiter Dat. xxvij. docemur trini-
 tatem p̄sonarum: cum dicit: Baptizātes
 eos in nomine patris: z filij: z sp̄i sancti.
 Ad tertiū dico: q̄ sensus literalis non ē
 p̄pter sp̄ialem: sicut p̄pter istum finem: q̄
 us sit fundamentū eius. Nam z christ̄ ē
 fundamentū apostolorū: z substantia ē fun-
 damentū accidentium: z tamen talia fun-
 damenta non sunt p̄pter ea que in eis fun-
 dantur: sicut p̄pter suos fines principa-
 les que quid sit de fundamento in mate-
 rialib;. Ad quartum dico: q̄ neq; in lit-
 terali neq; in sp̄iali sensu diuine scripture
 est aliqua falsitas. Sciendum tamen est
 q̄ in diuina scriptura multa traduntur pa-
 rabolice seu metaphorice id est sub aliq; si-
 militudine rerum corporalium. Et hoc p̄-
 pter duo. Primo p̄pter necessitatē. Si

cut enim dicit beatus Dionysius. j. ca. cel-
 lestis hierar. Debilitas nostre cognitio-
 nis tanta est: q̄ diuina intelligere non pos-
 test: nisi varietate sacrorum velaminū cir-
 cūelata sint. Secundo p̄pter vtilitatem
 vt scz rudes qui nō possunt diuina etiam
 vltra capere. eo q̄ sola corporalia q̄dam o-
 do capiunt sub talib; corporalib; similitu-
 dinib; doceant. Vn̄ saluator. Mat. xij.
 postq̄ p̄posuit similitudinem dicēs. Exit
 q̄ seminat zc. ait discipulis ad partē. Glo-
 bis datum est nosse mysteriū regni dei: ce-
 teris aut̄ in parabolis. Hec tñ in talib; est
 falsitas. qz literalis sensus non est is quē
 voces p̄rie expr̄imunt: sed quē metapho-
 rice. Cum em̄ dicit deus descendere ad vi-
 dendum: non est sensus literalis: q̄ tan-
 q̄ magnus q̄dā dñs vadat spaciātū pas-
 sim sed sensus est: q̄ deus ad modū hois
 sic facient̄ se habeat. Et nota q̄ q̄ diui-
 na scriptura aliquid parabolice d̄ deo tra-
 dit: vti similitudine creaturaz vltimū: et
 magis distantum a deo. ne scilz credat̄ q̄
 sensus scripture sit ille quē voces p̄rie ex-
 primūt. Et idem credo in qualibet p̄bo-
 la: q̄ scz semp diuina scriptura vti: aut ta-
 libus verbis: aut tali similitudine: q̄ anti-
 mus cuiuslibet prudēt̄ intelligit cōiter
 q̄ talia nō dicunt p̄rie: sed metaphorice.
 Et hāc doctrinā intendit sc̄us Tho. j. p̄-
 te. q. j. ar. ix. in r̄sione ad tertiū argumē-
 tum: vbi dicit. Sicut docet Dionysius. c.
 ij. celestis hierar. magis est cōueniens q̄
 diuina in scripturis tradant̄ sub figur̄ vti-
 lium cōpōz q̄ corporū nobilitū: z hoc pro-
 pter tria. Primo quia p̄pter hoc magis li-
 berat̄ humanus anim̄ ab errore. Vn̄
 festum em̄ apparet: q̄ hec sim p̄rietatem
 non dicunt̄ de diuinis qd̄ possēt eē dubiū
 si sub figur̄ nobilitū cōpōz describerent̄
 diuina: maxime apud illos qui nihil aliud
 a corporib; nobilitib; excogitare nouerunt.
 Secō quia hic modus cōuenientior est
 cognitioni quam de deo habem̄ in hac
 vita. Magis enim manifestat nobis de
 ip̄o qd̄ non est q̄ qd̄ est. z ideo similitudi-
 nes illaz rez que magis elongant̄ a deo
 veriorē nobis faciūt̄ existimationē q̄ sit su-
 pra illud quod de eo dicim̄ vel cogitam̄.
 Tertio qz p̄ huiusmodi diuina magis oc-

De sensibus scripturarum

eustant indignis. Hec ille. Ad quintū di-
co: q̄ si liber sacre scripture de quo habet
Apoca. v. 2. Ezech. ij. dicat scriptus foris
rōne sensus litteralis: nō tñ dicit scriptus in-
tus solū rōne spūalis: imo rōne litteralis
est scriptus intus et foris: q̄ p̄ sensum lit-
teralē tradunt nobis quedā summe
ma et secreta prinētia ad sensum allegoriz-
cū et anagogicū. Un̄ ex hoc habet: q̄ lra-
lis sit portio: utpote vniuersalior et cōmu-
nior: iuxta illud ad Ro. j. Sapientibz et in-
sipientibz debitor sum. Ad sextū dico: q̄
sicut studiū humanarū scientiarū incipit a
pncipijs naturaliter notis: sic studiū sacre
scripture recte ordinatū incipit ab articu-
lis fidei diuinitus in sacra scriptura reuela-
tis: qui fundant in eius sensu litterali. Ex
his vna cū alijs in sacra scriptura litterali-
ter traditis: seu p̄ verā et rectā rōnem in-
uentis pcedit ad aliqua alia probanda.
Per istū aut̄ p̄cessum deuenit ad oia que
in sacra theologia veraciter tradunt a ma-
gistris: que omnia ad litteralē sensum ip̄s
scripture reducunt. Ex his aut̄ p̄ter q̄ stu-
diū scripturarū a sensu litterali incipit: et in
his que ab eo argumentatiue deducuntur
summat. Ad argumentū ergo cū dicit:
q̄ cognitio nostra incipit ab imperfectis: ve-
rū est: quo ad simplicitatē intelligentiā: que
ab vniuersalioribz incipit. Noticia aut̄ cō-
plexa incipit a p̄fectioribz. Nāz incipit ab
intellectu. i. habitu p̄ncipiorū: et terminat̄
ad scientiā. i. habitū p̄clusionū. Ad septi-
mū dico: q̄ ex illa auctoritate Gregorij nō
debemus existimare q̄ sensus litteralis i
aliquo loco scripturę deficiat: sic q̄ vel fal-
sum includat: vel sit penitus inutilis. Nā
ex p̄mo infirmaretur tota diuine scripturę
re auctoritas: vt Aug. dicit. Secundū eti-
am est p̄tra aplūm dicente ad Rom. xv.
Quęcūq̄ scripta sunt: ad nostrā doctrinā
scripta sunt. Sed intēdit beatus Grego-
rius: q̄ sensus aliqui qui per voces proprie
exprimitur falsus est: quem litteralē ap-
pellare: (licet improprie) aliquo modo pos-
sumus. Et quādo incidit talis sensus: vt
puta cum dicitur hircū habere tātū vnū
cornū: tunc ad sensum mysticū oportet re-
currere. id est ad litteralē: s; improprie p̄
voces expr̄ssum: qui ideo mysticus dicit:

quā parabolicus: quāuis vere sit litteralis
Et hoc idem asserit beatus Hieronymus
dicens. Cum historia aut̄ impossibilitatē
habet: aut turpitudinem: ad altiora trās-
mittitur: id est ad sensum mysticū modo
exposito. Et hec de questione.

Quis sensus litteralis sit pos-
sitor.

Capitulū ix.

Ultimo restat: vt

circā sensum litteralē ad
huc vnā solūm difficulta-
tem. Cum em̄ idem textus
plures habeat lrales sensus: vt cū ab ex-
positioibz plures expositiones traduntur
quenam erit censenda portio: Ad hoc sic
respōdendū est. Dico em̄ q̄ litterales ex-
positioes aliqui tradunt sensus incōpossi-
biles: et tūc necessario alter seu vnus eorū
tñ est litteralis. q̄ vn̄ eorū necessario est
falsus. Exemplum huius habet Dan. x.
vbi angelus missus ad docendū Danie-
lem: dicit ei. Princeps regni Persarū resti-
tuit mihi. xj. dieb. Vbi p̄ pncipē Persarū
fm̄ br̄m Grego. intelligit angelus bonus
qui habet curā illius regni q̄ nolebat q̄ fi-
lij isrl̄ liberarent̄ et egredierentur de regno
Persarū in quo multa bona faciebāt docē-
do fidē vn̄ius dei. Sed fm̄ aliquos alios
fuit angelus malus qui resistebat bono.
Quid aut̄ horū verū sit nō spectat ad p̄sen-
tem p̄siderationē. Cum p̄o sensus plures
sunt cōpossibiles: ille videt ceteris paribz
magis p̄ferendus qui magis innitit rōni.
Un̄ quo q̄sq̄ magis rōni innitit: eo ma-
ioris auctoritatis eius verba esse vident̄:
vt dicit in decretis. dist. xx. cap. decretales.
Item qui magis cōsonat littere. Un̄ fm̄
Augu. de doctri. ch̄riana. dubia sunt de
termināda fm̄ sententiā: que d̄ scriptura
rū planioribz locis accipit. Planto: autē
loca sunt in quibz planior est consonantiā
ad textū. Item p̄ferendus est que tradit
sancti his qui a non sanctis tradunt. Un̄
in decretis in p̄dicto ca. dicit. In sacrarū
litterarū expositionibz sancti doctores su-
mis pontificibz p̄ponunt. Martine autē